
„EZ A KÖTET VALÓBAN KÍSÉRLET”

AYHAN GÖKHAN BESZÉLGETÉSE KORPA TAMÁSSAL

Az öt éve elhunyt Lászlóffy Csaba megkerülhetetlen szerzője az erdélyi irodalomnak. Nemrég Korpa Tamás költő, kritikus, szerkesztő közreműködésével jelent meg a Vasárnapi pszichoanalízis című Lászlóffy-könyv. Erről, a költő utóéletéről és egyéb érdekességekről is beszélgettünk vele.

Szerkesztésében jelent meg a Vasárnapi pszichoanalízis című, Lászlóffy Csaba verseiből válogató kötet. Hogyan talált meg a feladat?

Nem váratlanul és nem derült égből, hiszen évek, sőt évtizedek óta aktuális lett volna egy válogatott kollekciónak publikálása, a szerző halálát követően pedig a megfelelő alkalmat kerestük, amikor Lászlóffy Csaba műveire irányítható a figyelem. A kötet megjelenését Lászlóffy Enikő, a szerző felesége, valamint Jánosi Zoltán professzor, a Magyar Napló Kiadó vezetője tette lehetővé a nívós Rádus könyvsorozat részeként, ami célkitűzései szerint „olyan sugárzó életműveknek kíván otthont lenni, amelyek egyedi vagy átfogó erejűnek bizonyultak a magyar irodalomban”. A megjelenést ráadásul sikerült egy jeles, kerek évfordulóra, Lászlóffy Csaba nyolcvanadik születésnapjára időzítenünk, Balázs Imre József tanulmányának beillő Utószavának társaságában. A szerkesztésre a család kért meg, ennek okairól később még szólok. Teljesen szabad kezet kaptam, s ezért a bizalomért nem lehetek eléggé hálás.

Milyen koncepciót követ a könyv, hogyan épül fel, a válogatás meg tudja-e mutatni ennek a költészetnek az értékeit, nem marad-e minden válogatott kötet kísérlet?

Ez a kötet valóban kísérlet. Kísérlet a mértéktartás értelmében, hiszen szándékaink szerint egy 1964 és 2015 között kibontakozó, 17 verskötetet magában foglaló költői pálya esszenciáját kívánja adni, mintegy 126 vers közreadásával 200 oldalon. Eredeti ambícióm 100 vers kiválasztása volt, de annyira erős és számos ponton önmagára reflektáló az anyag, hogy 26 versnyi engedményt kellett tennem saját rigorózus koncepciómmal szem-

ben. Kísérlet a közreadás értelmében is, hiszen Lászlóffy Csabának eddig nem volt válogatott verskötete, ami egy-egy nagyobb pályaszakaszt összefoglalna és keretezne a szerző iránymutatása szerint, így, aki hozzálát a *Vasárnapi pszichoanalízishez*, most először tekintheti át az *Aranyesőtől* (1964) a *Pókok a sebezhetőn // Átörökített magány* (2013) című ikerkötetig, sőt azon is túlra vezető utazást (a válogatás utolsó verse 2014-ben született). Átolvashatja az elmúlt ötven év lírájának egy különleges adaptációját, amiből kitűnhet az az egyéni lépték, az a saját, egyébként mozgó, de mégis nyomon követhető fókusz, ami Lászlóffy Csaba líráját karakterizálja, és némileg el is különíti az erdélyi Forrás nemzedékek más alkotóitól. Személyes célom az volt, hogy ne egy nehezen megközelíthető monstrumként képzeltessek el az életművet, hanem egy olyan mértékadó és mértéktartó kollektívát kínáljunk közös olvasásra, ami ízig-vérig kortárs verseskötet; vagyis egy pályakezdő irodalmár, aki a kurrens lírai tendenciák felől érkezik, és nem avatott olvasója az erdélyi magyar lírának, találjon kapaszkodókat benne, jöjjenek létre rákapcsolódás és az örömszerző, delejező olvasás alkalmi esetükben is, és az a tapasztalat, amit úgy írhatunk le, hogy felhasználható irodalom, vagyis a Lászlóffy-életmű mint ötlettár, mint inspirációs platform is működhessen. A kötet keretes szerkezetű. A *Vasárnapi pszichoanalízis* kezdőverse a *Forgatókönyv a karosszékben* című poéma, ami az egész Lászlóffy-univerzum egyik ikonikus darabja. Nagyon sugallatos, hosszan indázó költemény. Ez a vers, „a vers mint olyan” keletkezését megelőző mindenkori pillanatot írja le, amikor már majdnem készen áll az alkotásra, az íródásra a vers, és ez egy termékeny, feszült, mégis megnyugtató figyelemmel teljes állapot. Úgy képzeltem, mintha a kötet egésze, ebből az íródás előtti állapotból, ebből a karosszék-állapotból indulna, és a nyitóverset követően olvashatnánk el az onnan kronologikusan szerveződő kötetegészben azt, hogy mi lett az egykori forgatókönyvekből. És a *Potyautas* című 3 soros költemény zárja („az élet kockázata / egy volt / a vers kockázatával”). E keretversek között szerepel a többi költemény ciklusokba rendezve. A ciklusok az alábbiak: 1964–1976, 1979–2000, 2002–2006, 2009–2015; a *Vasárnapi pszichoanalízis* anyagának kb. 60%-a 2002 és 2015 között keletkezett. Az 1979 és 2000 közötti hosszú, rendszerváltáson is átívelő időszakból csupán 22 verset válogattam be, igaz, ezek mind antológiadarabok, jelentős költemények.

Ki tudnál emelni olyan szakaszt, ami a több évtizedes pályán fordulópontnak tekinthető, új irányok megtalálásának?

Például a *Boszorkánykör* című 1968-as verskötetet, Csaba harmadik könyvét mindenképpen kiemelném, ami Bukarestben az Irodalmi Könyvkiadó-

nál jelent meg. Ennél az 52 évvel ezelőtt publikált könyvnél tapasztaltam az egyik legradikálisabb poétikai különütasságot az életműben. A verseskönyv 79 rövidverse az indulás első két kötetének áradó, vallomásos, önfelmutató retorikájával szemben minimalista, roppant tömör, minden sorában változatos és meglepetést hozó versek gyűjteménye, amelyben sikerül az objektív-tárgyas líra, a hermetikus líra, a vallomásos líra és az intertextuális izgalmaknak egy kevercsét előállítani. Érdekesség a könyv tördelése is: a versek aszimmetrikusan, a lap alsó harmadába szedve kezdődnek. Majd következett ötévnyi publikációs szünet, és aztán hat év alatt megjelent négy verseskönyv; többek között a *Levelek az időből* című közismert kötet, amelyben a szerző gyakorlatilag a korai nyelvemlékektől kezdve Bornemissza, Zrínyi, Csokonai, Berzsenyi, Petőfi, Vörösmarty nyelvén át mintegy végigtanulja a magyar klasszikus költészetet, és előállítja azoknak a nagy szerepvers-szerű költeményeknek a prototípusait, amelyek Lászlóffy Csaba védjegyei. Engem jelen pillanatban Lászlóffy Csaba olvasójaként az foglalkoztat, hogy a *Boszárkánykör*-féle minimalista, képekben gazdag, mégis kontemplatív vonulat tetten érhető-e különféle változatokban az életmű későbbi szakaszaiban. És meg is adom a választ: igen, méghozzá az utolsó alkotói korszak döbbenetes és színvonalas időskori lírai robbanásában (a *Maszk mögötti ájulatot*, *A waterlooi ganajtúróbogárt* és a 2013-as ikerköteteket említénem).

Lászlóffy Csaba és Lászlóffy Aladár költészete közt fedezhető fel rokonság, akár a motívumok, a nyelvhasználat tekintetében, van-e átjárás a két költészet között?

Éppen a Rádus Könyvek bemutatóján került szóba, hogy a sorozat első négy darabjában egyaránt ott van a két Lászlóffy, Torda, ahol születtek, és ahol manapság már nagyon kevés magyar él, fontos irodalmi kibocsátó bázis volt a 20. században: a Lászlóffyak mellett Székely János és Sigmond István, Anavi Ádám és Balázs Ferenc is itt született, a képzőművészek közül Gross Arnold és Nagy Albert. A két Lászlóffy, József Attilát citálva, „egy hangvilla két ága”. Vagy Torda-apropósan: két bejárat a római kortól fejtett sóbányába. Két felszálló nap a Hasadék felett. Nyilván én is érzékelek számos átjárási pontot – elsősorban az irodalomtörténeti hagyomány rétegeinek mámoros olvasása és adaptálása és az episztemológiai hasonlóságok vonatkozásában – de mind a két költői oeuvre saját, autonóm, egyedi, felismerhető.

Ha visszagondolsz, tudod, mikor került az érdeklődési körödbe Lászlóffy Csaba? Mi fogott meg benne?

2005-ben, a már fentebb is szóba hozott *Boszorkánykör* című kötet volt az első szövegélményem tőle. Tizenhat éves voltam, egy kelet-magyarországi kis könyvtárból kölcsönöztem ki, mielőtt életem első kolozsvári útjára készültem, és ottani szerzőket szerettem volna olvasni ráhangolódás gyanánt. A személyes találkozásunkra 2006 júliusában került sor: a választói táborból utaztam fel Kolozsvárra személyes ismeretségekötések, szerkesztőséglátogatások reményében. Egy rövid telefonváltás után fogadott, ráadásul úgy, ahogyan fiatal, pályakezdő, teljesen ismeretlen idegeneket nem szokás: kollegialitással, a rá jellemző, utánozhatatlan, mohó, intenzív és őszinte érdeklődéssel, kíváncsisággal. A hátizsákomban vittem egy akkoriban még közismert, mára már talán elfeledett adathordozón, egy floppy lemezen a verseimet. Csaba leültetett a konyhában, Enikő uzsonnát készített, Csaba eltűnt a lakás mélyén, a dolgozószobájában, elolvasott egy verset, majd kifutott a konyhába és véleményezte – így ment az ingázás addig, amíg a szövegek végére értünk. Ettől a végzetes találkozástól kezdve, amikortól voltaképpen második apámmá vált, kilenc éven keresztül naponta váltottunk levelet, az egyik első olvasója lehettem, több könyvét szerkesztettem, sok időt töltöttünk együtt a kolozsvári házukban, rengeteg könyv és festmény között. A Kolozsvárhoz való intenzív érzelmi kötődésemet és a nagy flow-élményeim jelentős részét, amiket azóta maximum finomítok, javarészt neki köszönhetem. Úgy érzem, ez a bonyolult személyesség és bizalom nyújtott támaszt ahhoz a *Vasárnapi pszichoanalízis* szerkesztésekor, hogy jóval szabadabban nyúlhassak a rendelkezésre álló anyaghoz.

Magyarországon, ez több erdélyi szerző életművére igaz, valamiért nem ismerik Lászlóffy költészetét, nem része az itteni irodalmi kánonnak. Mivel magyarítható ez, terv-e, hogy megváltozzon a helyzet?

A kánon, a kanonizáció és a kanonizálódás olyan sokrétű folyamat, ami legalább egy négy ismeretlenes egyenlettel érhető fel, amiben x az író, y a kritikus, z az olvasó, zs pedig a részben a piacot és a véletlent is implikáló, roppant nehezen leírható (ismeretlen a négyzeten...), summa summarum, a „jókor jó helyen” kontextusa. Az idő az életmű lezárultával mindenképpen Lászlóffy Csabának dolgozik, még akkor is, ha ez az ötvenkötetes szövegvilág roppant módon rizómatikus, az alapos átolvasását pedig nem lehet megspórolni. Azt szeretném leszögezni, hogy rám mindig is hatással voltak a szerző művei, delejeznek, esztétikai örömet jelent az olvasásuk, meggyőződésem, hogy vagyunk ezzel néhányan, és sok jövődől olvasót részesíthetnek a felfedezés örömeiben. Lászlóffy Csaba művészetét meg fogja találni a helyét a romániai magyar (irodalmi) kultúra szerkezetében, ez nem

kérdés. A fő kérdés az, hogy akadnak-e olyan magyarországi és erdélyi értelmelmezők és olvasók, akik életben tartják, mivel olvassák, azt az írói gondolkodásmódot és szövegelemlekezetet, ami Lászlóffy Csaba által megteremtődött. Lászlóffy Csaba mértékadó művészetének esélyeit jelentős módon növelheti, ha a Digitális Irodalmi Akadémia beharangozott nagy volumenű bővítésekor vele is számolnak. Erre látok reményt.

A kötet szerkesztéssel lezárult a Lászlóffy verseivel való munka, esetleg foglalkoztat más, hozzá kapcsolódó egyéb terv megvalósítása, kiadvány megjelenítése?

Kettő is. A 2018-ban megjelent, Balázs Imre Józseffal együtt szerkesztett *Memóriapróba – Lászlóffy Csaba Emlékkönyv* és a válogatott verseskötet megjelenése után lelki szemeim előtt lebeg egy válogatott novelláskötet. Lászlóffy Csaba epika iránti vonzódása közismert, habár klasszikus értelemben vett nagyregény nem került ki a műhelyéből, 19 kötetnyi prózát publikált (elbeszélések, novellák, kisregények). Jól érzékelhetően voltak olyan éveken át tartó alkotói periódusai, amikor elsősorban íróként (sőt, drámaíróként) definiálták őt a művei. A *Memóriapróba*ban nyújtottunk egy rövid ízelítőt az életművel foglalkozó értekező szövegek közül, most már időszerű volna összeállítani egy tanulmánykötetet, amibe, reményeink szerint – ha és amennyiben a szakma felfedezi magának a *Vasárnapi pszichoanalízis*ben rejlő költői nagyságot – a válogatott verseskötetről készült írások is szerepelhetnének.